

Üniversite Öğrencilerinin İşsizlik Kaygısının Girişimcilik Niyetine Etkisinde Proaktif Kişiliğin Aracı Rolü, Öz Yeterliliğin Düzenleyici Rolü

Göknur ERSARI¹

Özet

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerin işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide proaktif kişiliğin aracı ve öz yeterliliğin düzenleyici rolünü incelemektir. Bu amaçla, veriler Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde son sınıfta okuyan 250 öğrencinin ankete verdiği yanıtlardan toplanmıştır. Bu veriler, analiz edilirken SPSS 23, AMOS 23 ve SPSS MACRO istatistik programları kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasında pozitif ilişki olduğu ve proaktif kişiliğin bu ilişkide aracılık rolünün olduğu anlaşılmıştır. Durumsal aracılık modeli kapsamında ise işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide öz yeterliliğin düzenleyici rolü olmadığı saptanmıştır. Literatürde, işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalarda proaktif kişiliğin aracı, öz yeterliliğin düzenleyici rolünü inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Buradan yola çıkılarak araştırma sonuçlarının literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: İşsizlik Kaygısı, Girişimcilik Niyeti, Proaktif Kişilik, Öz Yeterlilik

Jel Kodu: C01, C23, K12

The Mediation Role Of Proactive Personality And The Moderating Role Of Self-Efficacy In The Effect Of Unemployment Anxiety Of University Students On Entrepreneurship Intention

Abstract

The purpose of this study is to examine the mediating role of proactive personality and the moderator of self-efficacy in the relationship between university students' unemployment anxiety and entrepreneurial intention. For this purpose, data were obtained from 250 senior students at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, by questionnaire method. While analyzing these data, statistical programs SPSS 23, AMOS 23, and SPSS MACRO were used. As a result of the analysis, it was understood that there is a positive relationship between unemployment anxiety and entrepreneurial intention, and that a proactive personality has a mediating role in this relationship. In the context of the situational mediation model, it was determined that self-efficacy did not have a moderating role in the relationship between unemployment anxiety and entrepreneurial intention. In the literature, no research has been found that examines the mediating role of proactive personality and the mediating role of self-efficacy in studies examining the relationship between unemployment anxiety and entrepreneurial intention. Based on this, it is thought that the results of the research will contribute significantly to the literature.

Keywords: Unemployment Anxiety, Entrepreneurial Intention, Proactive Personality, Self-Efficacy

Jel Codes: C01, C23, K12

ATIF ÖNERİSİ (APA): Ersarı, G., (2023).Üniversite Öğrencilerinin İşsizlik Kaygısının Girişimcilik Niyetine Etkisinde Proaktif Kişiliğin Aracı Rolü, Öz Yeterliliğin Düzenleyici Rolü Makale başlığı. *İzmir İktisat Dergisi*. 38(3). 738-754. Doi: 10.24988/ije.1208177

¹Arş. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi /İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi , İşletme Bölümü/ Nevşehir, Türkiye **EMAIL:** gearsari@nevsehir.edu.tr **ORCID:** 0000-0001-8380-6832

1. GİRİŞ

Çeşitli sosyolojik ve psikolojik araştırmalar, özellikle emek psikolojisi ile ilgilenenler, işsizlerin yaşadığı kaygı, stres ve depresyona odaklanmaktadır (Bordea, 2017: 7). Bu bağlamda işsizliğin beraberinde kaygı ve stresi de getirdiği aşikârdır. Çoğunlukla üniversite son sınıf öğrencileri arasında yaşanan okul bitince ne iş yapacağım kaygısı öğrencilere kendi işini kurmayı düşündürmektedir.

İşsizlik, girişimcilik konulu birçok çalışmada karşımıza çıkmaktadır. İşsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişki çoğunlukla üniversite öğrencileri üzerinde çalışılmıştır (Karcıoğlu ve Balkaya, 2018; Korkmazer, 2020). Üniversite öğrencileri arasında yaygın olan işsizlik kaygısı onları girişimciliğe itmekte ve bu noktada kişilik özellikleri ve öz yeterlilik algıları etkili olmaktadır (Neneh 2022; Neneh, 2019). Bunların yanı sıra öğrencilerin aldıkları girişimcilik eğitimleri, öğrencileri girişimciliği kariyer olarak seçmeye teşvik etmekte ve yönlendirmektedir. Böylece, fakültelerde verilen girişimcilik dersleri de genç yeteneklerin girişimcilik niyetlerini artırmaktadır (Kumar ve Shukla 2022:2). İşsizlik kaygısı yaşayan öğrencilerin aldıkları girişimcilik derslerinin yanı sıra girişimciliği yapabileceklerine olan öz yeterlilik inançları, proaktif kişilik özellikleri yeni bir iş kurma niyetleri üzerinde etkili olacaktır.

Öz yeterlik, insanların belirli bir faaliyeti gerçekleştirme yetenekleriyle ilgili yargılarını ifade eder (Campo, 2011: 15). Öz yeterlik, bireylerin belirli bir görevi yerine getirmek için kendi yetenek ve becerilerine yönelik inancıdır. Bireyler, öz yeterliklerinin düşük olduğu görevlerden kaçınma eğilimindeyken, tam tersine daha yüksek öz yeterliliğe sahip olduklarına inandıkları görevlerde daha iyi performans gösterirler (Piperopoulos ve Dimov, 2015: 972). Bu bağlamda işsizlik kaygısı yaşayan üniversite öğrencilerden girişimcilik noktasında öz yeterliliği yüksek olan öğrencilerin girişimcilik niyetlerinin yüksek olması beklenmektedir.

Proaktif kişilik, kişinin çevresini etkilemek için harekete geçme derecesidir. Proaktif kişiler diğer insanlara göre kendi işlerini kurmaya daha eğilimlidirler (Kumar ve Shukla 2022:4). Proaktif bireyler genellikle fırsatları fark etme ve bu fırsatların peşinden gitmek için gerekli adımları atma konusunda iyi bir eğilime sahiptirler ve aynı zamanda amaçlarına ulaşana kadar çabalarlar (Neneh, 2019: 275). Proaktif kişilik özelliklerine sahip olan öğrencilerin kendi işlerini kurma hususunda daha aktif olacakları öngörülmektedir.

Bu araştırma ile öğrencilerin yaşadığı işsizlik kaygısına odaklanılmış ve işsizlik kaygısının girişimcilik niyetine etkisi incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin proaktif kişilik özellikleri ve öz yeterlilik algıları araştırılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın amacı Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (NHBVÜ İİBF) son sınıf öğrencilerinin yaşadığı işsizlik kaygısının girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini belirlemek ve işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkiye proaktif kişiliğin nasıl bir aracı rolü olduğunu ve öz yeterliliğin düzenleyici rol üstlenip üstlenmediğini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda NHBVÜ İİBF son sınıf öğrencilerine anket yapılmıştır. Elde edilen verilere uygulanan analizler neticesinde, işsizlik kaygısının girişimcilik niyetini pozitif yönde etkilediği bulunmuştur. Ayrıca işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide proaktif kişiliğin aracı rolü olduğu tespit edilirken; öz yeterliliğin düzenleyici rolünün olmadığı tespit edilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İşsizlik Kaygısı

İşsizlik kavramı iş kökünden türetilmiş olup birçok şekilde tanımlanmıştır. İşsizlik bireyin herhangi bir işte çalışmaması durumudur. İşsizlik bireyin çalışma yeteneği ve isteği olmasına rağmen düzenli gelir sağlayabileceği bir iş bulamamasıdır (Güney ve Çelik: 2019). Birçok araştırmada karşımıza çıkan işsizlik sorunu, insanın yaşadığı önemli psikolojik sıkıntılara sebep olmaktadır. İşsizlik bireyin sosyal refahının yanı sıra ruhsal durumunu da olumsuz etkilemektedir (Bordea, 2017: 7). Özellikle

İşsizlik beraberinde kaygıyı getirmektedir. Kaygı, bireyi olası bir tehlikeye karşı yanıt vermeye hazırlayan biyolojik bir uyaran olarak ifade edilen duygu durumudur. Kaygı, üniversite öğrencileri arasında çok yaygın olmakla birlikte öğrencilerin zihinsel, duygusal ve fiziksel sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri vardır (Yaşar ve Turgut, 2020: 57).

İşsizlik kaygısı, piyasada verilen ücreti kabul edip çalışmaya istekli bireylerin iş bulamaması ve bunun sonucunda stres, gerginlik, üzüntü ve kaygı yaşamaları durumudur (Dağlar 2021: 7642). İşsizlik kaygısı bireyin yaşamını sürdürmesi hususunda gerekli olan parayı kazanabilmesi için iş sahibi olamama veya işten çıkarılma korkusudur. İşsizlik kaygısının sebebi, bireyin bir iş sahibi olamama korkusudur (Korkmazer, 2020: 143).

Ülkemizde üniversite öğrencileri birinci sınıfta barınma, geldiği şehre ve üniversite yaşamına uyum sağlama, gibi sıkıntılar yaşarken; dördüncü sınıfta gelecek korkusu ve iş kaygısı yaşamaya başlarlar. Her ne kadar üniversitelerde iş hayatına hazırlık eğitimi verilse de üniversite sayılarının ve mezun sayılarının hızla çoğalması gençleri iş bulma noktasında strese sokmaktadır. Özellikle ülkemizde olan işsizlik sorunu gençlerin işsizlik kaygısını daha da artırmaktadır (Dursun ve Aytaç, 2009: 72). İşsizlikten en fazla etkilenen ve işsizlik kaygısını en fazla yaşayan grubun 15-24 yaş arası gençlerin olduğu bilinmektedir (TÜİK, 2022). Çünkü bu gençlerin iş deneyimleri olmadığı için onlar iş piyasasında tercih edilmemektedir. Bu durumda onları kaygı bozukluğu gibi ruhsal sıkıntılara itmektedir (Güney ve Çelik: 2019: 111). Surat (2020) yaptığı araştırmanın sonucunda işsizlik kaygısının demografik değişkenlerden cinsiyete, bölüme, not ortalamasına ve yerleşim yerlerine göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir.

2.1. Girişimcilik Niyeti

Girişimcilik niyeti, bireyin kariyer olarak girişimciliği seçmesini ifade etmektedir. Girişimcilik niyetine sahip kişiler, hesaplanmış riskler almayı, gerekli kaynakları bir araya getirmeyi ve kendi işlerini kurmayı planlarlar. Girişimci niyet, girişimcilik faaliyetlerini başlatır (Karabulut, 2016: 16). Girişimcilik faaliyeti, belirli bir bölgenin ekonomik ve sosyal gelişimine önemli katkısı nedeniyle teşvik edilmesi gereken bir faaliyet, istihdam yaratmanın bir yolu ve yüksek düzeyde rekabet edebilirlik ve yenilikçilik elde etmek için gerekli bir araç olarak kabul edilir (Barba-Sánchez vd., 2022).

Girişimci niyetler girişimcilerin vizyonlarına, hayallerine ve duygularına dayanmaktadır. Girişimcilik, girişimci niyetle başlar (Karabulut, 2016: 17). Girişimcilik niyeti, bir bireyin yeni bir işe başlama niyetinde olduğu ve gelecekte belirli bir noktada bunu bilinçli olarak planladığı fikrini ifade eder (Luo vd., 2022: 2). Girişimcilik niyeti dikkati, deneyimi ve eylemleri yeni bir girişim başlatma fikrine yönlendiren bireysel zihin durumlarıdır. Girişimcilik, irade kontrolü altında gönüllü ve bilinçli bir davranış olarak nitelendirilir (Hueso vd., 2020: 208).

Ülkemizde girişimciliği geliştirmek amacıyla İİBF'ler de girişimcilik dersleri verilerek gençler kendi işlerini kurmaya teşvik edilmektedir. Bununla birlikte İş ve İşçi Bulma Kurumu (İŞKUR) iş kulüpleri aracılığıyla istekli öğrencilere girişimcilik eğitimleri vermektedir. Ayrıca ülkenin ekonomik durumuna göre zaman zaman iş kurmak isteyen gençlere Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) aracılığıyla hibeler verilmektedir. Bu tarz faaliyetler gençlerin girişimcilik niyetlerini artırmakta ve onlara kendi işinin patronu olma hayalini kurdukmaktadır.

2.3. Proaktif Kişilik

Proaktif kişilik ilk olarak Bateman ve Crant (1993) tarafından kişinin çevresini değiştirme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Proaktif kişilik, "çevresel değişimi etkilemeye yönelik nispeten istikrarlı eğilim" anlamına gelir (Buil vd., 2019: 67). Proaktif kişilik, mevcut koşullara pasif bir şekilde uyum sağlamak yerine, mevcut çevreyi geliştirerek veya tamamen yeni bir çevre yaratarak statükoya

mevda okuyan istikrarlı ve aktif bir kişiliği ifade eder (Luo vd., 2022: 2). Başka bir deyişle, proaktif bir kişiliğe sahip olmak, bir bireyin durumsal baskılardan kurtulmasına, fırsatları belirlemesine, proaktif hamleler yapmasına ve böylece anlamlı değişiklikler yapmak için çevreyi etkilemesine yardımcı olabilir (Hu vd. 2018).

Proaktif kişiliğe sahip çalışanlar proaktif davranış sergiledikleri için işle ilgili olumlu sonuçlar elde ederler (Mubarak, 2021: 991). Proaktif bireylerin, durumu değiştirmek için kişisel inisiyatif alma olasılıkları daha yüksektir (Buil vd., 2019: 67). Proaktif olmayan insanlar, çevrelerindeki sorunları ve fırsatları algılayamazlar. Proaktif olan bireyler sürekli olarak kendini geliştirmeyi amaçlar ve başkalarından geri bildirim alırlar. Basitçe söylemek gerekirse, proaktif bir kişilik çalışmak için motivasyon sağlar (Mubarak, 2021: 991).

2.4. Öz Yeterlilik

Öz yeterlilik, bireylerin zor olarak atfedilebilecek görevleri yerine getirebilme ve karşılaşılan zorlukların üstesinden gelebilme hususunda kapasitelerine olan inançlarıdır (Nart ve Yıldırım, 2021). Öz yeterlik, kişinin bir görevi yerine getirme yeteneğine olan inancıdır. Başka bir ifadeyle bireyin bir görevi başarabileceğine veya herhangi bir karmaşık sorunu çözebileceğine dair kendine güvenidir (Kumar ve Shukla 2022: 3).

Öz yeterliği yüksek olan bireylerin daha zorlu görevleri tercih ettikleri ve engeller karşısında daha yüksek dayanıklılığa sahip oldukları bulunmuştur. Bir kişinin öz yeterliliği, kişisel hedeflere ulaşmadaki ısrarını ve direncini belirler. Yüksek öz yeterlik, daha zor görevlere daha iyimser bir şekilde yaklaşmayı sağlar (Şahin vd., 2019: 1192).

Öz yeterlilik, girişimcilik niyetlerini daha iyi tahmin etmek ve potansiyel ve mevcut girişimcilerin karmaşık girişimci davranışlarını açıklamak için girişimcilik araştırmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır (Kumar ve Shukla 2022:3). Girişimcilik araştırmalarında öz yeterlilik, kişinin girişimci olma hususunda yeteneklerine olan inancı ölçer. Genç girişimci adayları arasında öz yeterlilik inancı girişimcilik niyeti ile güçlü bir şekilde ilişkilidir (Şahin vd., 2019: 1192).

3. HİPOTEZLERİN GELİŐTİRİLMESİ

3.1. İşsizlik Kaygısı ve Girişimcilik Niyeti Arasındaki İlişki

Gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler için genç işsizlik durumu önemli bir sorundur. Bu sorunun çözümlü girişimciliğin teşvik edilmesindedir. Bu bağlamda üniversitelerde verilen girişimcilik dersleri öğrencileri kendi işlerini kurma noktasında teşvik etmektedir. Kamu ya da özel sektörde kendisine uygun bir iş bulamayacağını düşünerek kaygı yaşayan bireyler kendi işlerini kurmaya yönelmektedir. Dolayısıyla işsizlik kaygısı ile girişimcilik niyeti arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olması öngörülmektedir.

Karcioğlu ve Balkaya (2018) son sınıfta okuyan üniversite öğrencilerinin işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu araştırmanın sonucunda işsizlik kaygısı ile girişimcilik niyeti arasında anlamlı ilişki bulunmuş ve işsizlik kaygısı arttıkça girişimcilik niyetinin de arttığı belirtilmiştir. Kutlu vd., (2019) son sınıfta okuyan üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma ile öğrencilerin işsizlik kaygılarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Falco ve Haywood (2016) yaptıkları çalışmada insanları girişimciliğe iten en önemli faktörlerden birinin de işsiz kalma ihtimali olduğunu ifade etmişlerdir. Akyüz ve Durmuş (2022) yaptıkları araştırmanın sonucunda işsizlik kaygısının kariyer hedeflerini pozitif ve anlamlı yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Literatürde yer alan bu bilgilerden yola çıkılarak hipotez 1 geliştirilmiştir.

Hipotez 1. İşsizlik kaygısı girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir.

3.2. Proaktif Kişilik ve Girişimcilik Niyeti Arasındaki İlişki

Proaktif bireyler, olaylar karşısında beklemeyi değil aktif bir şekilde cevap vermeyi tercih ederler. Onlar bilgiyi arar, çevreyi keşfeder ve gelecekteki fırsatları tahmin etmeye çalışırlar (Buil vd., 2019: 67). Bu bağlamda proaktif kişilik özelliklerine sahip olan öğrencilerin işsizlik kaygısı yaşamaları halinde bu durumdan kurtulmak için kendi işlerini kurmaları olasıdır. Başka bir ifadeyle işsizlik kaygısı yaşayarak proaktif kişilik özellikleri tetiklenen öğrencilerin girişimcilik niyeti artacaktır.

Önceki ampirik çalışmalar, kişilik özelliklerinin üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyeti üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermiştir. Olumlu bir kişilik özelliği olarak proaktif kişiliğe sahip bireylerin iş kurmaya daha yatkın oldukları görülmüştür (Luo vd., 2022: 2; Cai vd., 2021). Hossain ve Asheq, (2020) üniversite öğrencilerinin proaktif kişiliklerinin girişimcilik niyetlerini önemli ölçüde etkilediğini bulmuşlardır. Mustafa vd. (2016) gelişmekte olan bir ülkede öğrencilerin girişimcilik niyetini incelemiş ve öğrencilerin girişimci niyeti ile proaktif kişiliği arasında güçlü bir ilişki bulmuşlardır. Karabulut (2016) yüksek lisans öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmanın sonucunda kişilik özelliklerinin girişimcilik niyeti üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Yukarıdaki araştırmalardan yola çıkılarak hipotez 2 geliştirilmiştir.

Hipotez 2. Proaktif kişilik girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir.

3.3. Proaktif Kişiliğin Aracı Rolü

Proaktif kişilik bireyin emir altında kalmadan durumu değiştirmeye yönelik faaliyete geçmesidir. Proaktif kişiler çevrelerindeki güçlükleri değiştirmek isteyen kişilerdir (Yolcu ve Çakmak, 2017). İşsizlik kaygısı bireyin proaktif kişiliğini tetikleyecek bir etkidir. Başka bir ifade ile işsizlik kaygısı yaşayan bireyler bu durumu düzeltmek için aktif hareket etmek isteyecektir. Bu bağlamda işsizlik kaygısı bireyin proaktif kişiliğinin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla işsizlik kaygısının proaktif kişilik üzerinde pozitif bir etkisi olması öngörülmektedir.

Literatür incelendiğinde işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu dikkat çekmektedir (Karcioğlu ve Balkaya, 2018; Kutlu vd. 2019; Falco ve Haywood 2016). Ayrıca proaktif kişiliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif yönlü anlamlı etkisi olacağı bir çok araştırmada vurgulanmaktadır (Luo vd., 2022: 2; Cai vd., 2021; Mustafa vd., 2016).

Yukarıda verilen bilgilerden anlaşıldığı gibi işsizlik kaygısının, proaktif kişilik ve girişimcilik niyeti üzerinde pozitif yönde bir etkisi varken; proaktif kişiliğin de girişimcilik niyeti üzerinde pozitif yönde bir etkisi vardır. Diğer bir deyişle, hem işsizlik kaygısının proaktif kişilik ve girişimcilik niyeti üzerinde hem de proaktif kişiliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla işsizlik kaygısı hem doğrudan girişimcilik niyeti üzerinde bir etkiye sahipken hem de proaktif kişilik aracılığıyla dolaylı bir etkiye de sahiptir. Bu nedenle işsizlik kaygısının girişimcilik niyetine etkisinde proaktif kişilik aracı rol oynayabilir. Başka bir ifadeyle, işsizlik kaygısı girişimcilik niyetini hem doğrudan hem de proaktif kişilik aracılığıyla etkileyebilir. Bu bilgiler ışığında hipotez 3 geliştirilmiştir.

Hipotez 3. Proaktif kişilik işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide aracı role sahiptir.

3.4. Öz Yeterlilik ve Girişimcilik Niyeti Arasındaki İlişki

Önceki birçok araştırmada öz yeterlilik algısı girişimcilik niyetinin bir öncülü olarak ele alınmıştır. Daha yüksek girişimci öz yeterlilik algısına sahip bireyler, başarılı olma yeteneklerine güvenirlere ve daha düşük girişimci öz yeterlilik algısına sahip bireylere kıyasla daha olumlu sonuçlar elde etmeleri beklenir (Santos ve Liguori, 2019). Genel olarak, girişimcilik niyeti ve öz yeterliliği inceleyen önceki çalışmaların çoğu, lisans veya lisansüstü öğrencilerinden veri toplamıştır ve araştırmanın sonucunda öz yeterlilik ile girişimcilik niyeti arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur (Elnadi ve Gheith, 2021: 6).

Boyd ve Vozikis (1994), öz yeterliliğin hem girişimcilik niyetlerinin gücünü hem de bu niyetlerin girişimci eylemlerle sonuçlanma olasılığını değerlendirmede önemli bir rol oynadığını öne sürmüşlerdir. Öz yeterlilik girişimcilik niyetinin gelişmesinde ve yeni bir işin kurulmasında etkili olmaktadır. Yapılan araştırmalar öz yeterliliğin girişimcilik niyeti üzerinde etkili olacağını göstermiştir (Neneh, 2022: 591). Şahin vd., (2019) kişilik özellikleri ve öz yeterliliğin girişimcilik niyeti ile yüksek ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu araştırmaların sonucundan yola çıkılarak hipotez 4 geliştirilmiştir.

Hipotez 4. Öz yeterlilik girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir.

3.5. Öz Yeterliliğin Düzenleyici Rolü

Bir işe başlamak, girişimciler için çeşitli zorluklar ve riskler sunar. Bu nedenle bir işe başlamadan önce bireyler, o işle ilgili ne kadar olumlu ya da olumsuz bilgi varsa toplar ve beklenen görevi yerine getirme yetenekleri hakkında bir yargıya varırlar. Dolayısıyla, başarılı bir şekilde yeni bir işe başlamak için, bireylerin sahip oldukları becerilerle ilişkili çeşitli zorlukların üstesinden gelebileceklerine ve hedeflerine ulaşmayı başaracaklarına dair kendilerine olan inançlarına yani öz yeteneklerine güvenmeleri gerekir. Travis ve Freeman, (2017) yaptığı araştırmada öz yeterliliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif etkisi olacağı ve proaktif kişilik ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide öz yeterliliğin düzenleyici rol üstleneceğini iddia etmişler ve bu iddiaları desteklenmiştir.

İşsizlik kaygısı teorik ve ampirik olarak girişimci niyetlerle ilişkiyken, öz yeterlilik algısı yüksek olduğunda bu ilişkinin daha güçlü olması gerektiği düşünülebilir. Yani, işsizlik kaygısı yaşayan bireyler, başarılı olabileceklerine inandıklarında bir iş kurma niyetinde olma olasılıkları daha yüksek olacaktır. İşsizlik kaygısı yüksek olan bireyler, çevredeki fırsatları belirlemeyi ve değerlendirmeyi isteyeceklerinden, öz yeterlilikleri yüksek olduğunda girişimcilik niyetinde olma olasılıkları daha yüksek ve öz yeterlilikleri düşük olduğunda girişimcilik niyetinde olma olasılıkları daha düşük olacaktır. Bu bilgilere dayanarak hipotez 5 geliştirilmiştir.

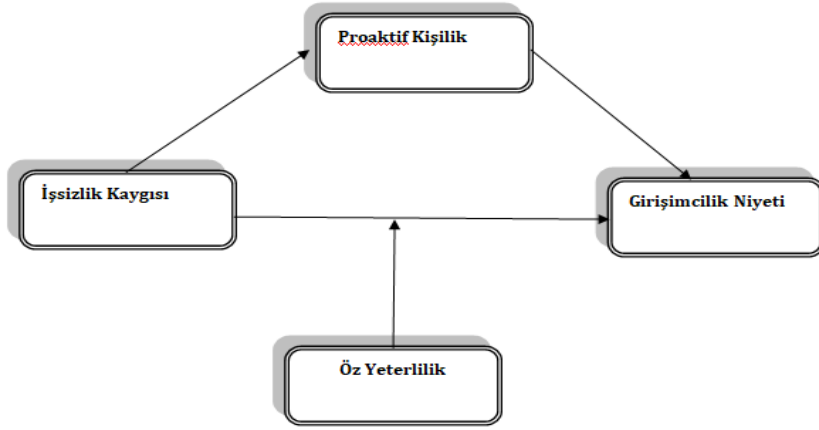
Hipotez 5. Öz yeterlilik işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide düzenleyici role sahiptir.

4. MATERYAL-METOT

Bu araştırmada işsizlik kaygısı, girişimcilik niyeti, proaktif kişilik ve öz yeterlilik değişkenleri arasındaki ilişkileri analiz edebilmek için önce açılımlı faktör analizinden sonra doğrulayıcı faktör analizinden yararlanılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliği ve geçerliliği test edildikten sonra Hayes tarafından geliştirilen model 5 ile aracı ve düzenleyici değişkenli hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Ayrıca proaktif kişiliğin aracı ve öz yeterliliğin düzenleyici etkisini test etmek için EDGA ve EYGA değerlerine bakılmıştır. EDGA ve EYGA dolaylı etki değerine tekabül eden alt ve üst güven aralığı değerlerini göstermektedir. EDGA, en düşük güven aralığını ifade ederken; EYGA en yüksek güven aralığını ifade etmektedir (Gürbüz, 2021).

Bu araştırmada olduğu gibi aracı ve düzenleyici etkilerin birlikte ele alındığı modellere durumsal aracılık etki modeli denir. Durumsal aracılık etkilerinin test edilmesi basit aracılık ve basit düzenleyicilik etkilerinin birleşimidir (Gürbüz, 2021). Şekil 1.'de araştırmanın modeli gösterilmiştir. Araştırma modelinde işsizlik kaygısı bağımsız değişken, proaktif kişilik aracı değişken, öz yeterlilik düzenleyici değişken ve girişimcilik niyeti bağımlı değişken olarak yer almıştır.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amaçlarından bir tanesi de modeldeki değişkenlerin modele uygun bir örneklem üzerinde yapılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda işsizlik kaygısının girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinde proaktif kişiliğin aracı rolünü ve öz yeterliliğin düzenleyici rolünü ölçmek için NHBVÜ İİBF son sınıf öğrencilerine anket uygulanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın amacı NHBVÜ İİBF son sınıf öğrencilerinin yaşadığı işsizlik kaygısının girişimcilik niyetlerine etkisinde proaktif kişiliğin aracı ve öz yeterliliğin düzenleyici rolünün nasıl olduğunu test etmektir.

Araştırmanın evrenini NHBVÜ İİBF son sınıfta okuyan 514 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemi ise %5 hata payı ve %95 güven sınırları dâhilinde 220 olarak tespit edilmiştir (<http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>). Araştırmada kullanılmak üzere evreni oluşturan son sınıftaki tüm öğrencilere elektronik ortamda anket gönderilmiştir. Anketlere 256 öğrenci yanıt vermiştir. Ancak bu anketlerin 6 tanesi eksik cevaplandığı için araştırmadan çıkarılmıştır. Araştırmaya 250 anket ile devam edilmiştir.

4.1. İşsizlik Kaygısı Ölçeği

Tayfun ve Korkmaz'ın (2016) çalışmalarında geliştirdiği işsizlik kaygısı ölçeğini Balkaya (2017) yüksek lisans tezinde kullanmıştır. İşsizlik kaygısı ölçeği 25 ifadeden ve 4 boyuttan oluşmaktadır. İşsizlik kaygısı ölçeğinin alt boyutları; çevresel ve sosyal baskı, kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği, ekonomideki istihdam zorlukları ve niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliğidir.

İşsizlik kaygısı ölçeği ile ilgili öncelikle güvenilirlik analizi yapılmıştır. İşsizlik kaygısı ölçeğinin cronbach alpha değeri (0,940) olarak hesaplanmıştır. Akabinde yapılan açımlayıcı faktör analizi ile 25 maddelik ölçekte 7. sorunun faktör yükünün 0,40'tan düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple ilgili soru ölçekten çıkarılmış ve akabinde faktör analizi tekrar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 24 maddelik ölçekteki hiçbir maddenin faktör yükünün 0,40 sınırının altında olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca her bir maddenin ilgili faktörler altında toplandığı görülmüştür. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen dört faktörün toplam varyansın %63,357 açıkladığı, KMO değerinin (0,912) ve küresellik derecesinin (bartlett's test: 3623,912 p=0,000) anlamlı olduğu saptanmıştır. Sonrasında yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile hiçbir maddenin regresyon yükünün 0,50'nin altında olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada, işsizlik kaygısı değişkeni bir bütün olarak incelenecektir. Bu sebeple işsizlik kaygısı ölçeğine ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış ve işsizlik kaygısının alt boyutları tek bir faktöre bağlanmıştır. Yapılan ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizine ilişkin uyum indekslerinin (CMIN/DF: 2,330; GFI: 0,844; AGFI: 0,805; NFI: 0,856; IFI: 0,912; TLI: 0,898; CFI: ,911; RMSEA: 0,073; RMR: 0,072; SRMR: 0,0615) çoğunlukla kabul edilebilir uyum aralığında olduğu tespit edilmiştir (Çakıroğlu ve Öztürk 2020).

4.2. Girişimcilik Niyeti Ölçeği

Anket formunun üçüncü bölümünde 6 ifadeden oluşan girişimcilik niyeti ölçeği bulunmaktadır. Öğrencilerin girişimcilik niyetlerini değerlendirmek için yararlanılan bu ölçeği Linan ve Chen (2009) hazırlamış, Şeşen ve Basım (2012) tarafından da dilimize çevrilerek uygulanmıştır.

Girişimcilik niyeti ölçeğine ilişkin cronbach alpha değeri (0,924)'tür. Yapılan açımlayıcı faktör analiziyle, 6 maddelik ölçeğin KMO değeri (0,868) ve küresellik derecesi (bartlett's test: 1388,818 ve $p=0,000$) olarak tespit edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, elde edilen faktör toplam varyansın %73,124'ünü açıklamaktadır. Akabinde yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda hiçbir maddenin regresyon yükünün 0,50'nin altında olmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte 6 maddeden oluşan girişimcilik niyeti ölçeğine yapılan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin uyum indekslerinin tamamının (CMIN/DF: 3,191; GFI: 0,971; AGFI: 0,913; NFI: 0,984; IFI: 0,989; TLI: 0,976; CFI: 0,989; RMSEA: 0,094; RMR: 0,034; SRMR: 0,0298) kabul edilebilir aralıkta olduğu belirlenmiştir.

4.3. Proaktif Kişilik Ölçeği

Bu araştırmada proaktif kişilik değişkenini ölçmek için Bateman ve Crant (1993) tarafından geliştirilen 18 maddelik proaktif kişilik ölçeğinin, Akın, Abacı, Kaya ve Arıcı (2011) tarafından Türkçeye uyarlanması yapılan ve 10 madde olarak kısaltılmış hali kullanılmıştır.

Proaktif kişilik ölçeğine ilişkin cronbach alpha değeri (0,879)'dur. Yapılan açımlayıcı faktör analiziyle, 10 maddelik ölçeğin KMO değeri (0,881) ve küresellik derecesi (bartlett's test: 978,501 ve $p=0,000$) olarak tespit edilmiştir. Proaktif kişilik ölçeğine ilişkin elde edilen faktör toplam varyansın %48'ini açıklamaktadır. Genel kural olarak açımlayıcı faktör analizinde tüm faktörlerin açıkladıkları toplam varyansın tek boyutlu ölçeklerde en az %30 olması önerilmektedir (Gürbüz ve Şahin: 2016: 312). Bu bağlamda %48 istenilen değerinde olduğuna üzerindedir. Açımlayıcı faktör analizinin akabinde doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda hiçbir maddenin regresyon yükünün 0,50'nin altında olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte 10 maddeden oluşan proaktif kişilik ölçeğine yapılan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin uyum indekslerinin tamamının (CMIN/DF: 1,986; GFI: 0,950; AGFI: 0,913; NFI: 0,935; IFI: 0,966; TLI: 0,952; CFI: 0,966; RMSEA: 0,063; RMR: 0,034; SRMR: 0,0396) kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmüştür.

4.4. Öz Yeterlilik Ölçeği

Öğrencilerin öz yeterlilik algısını ölçmek için orijinali Almanca olan ve Çalık (2016) tarafından doktora tezinde kullanılan ölçekten yararlanılmıştır.

Öz yeterlilik ölçeği 10 ifadeden oluşmaktadır. Öz yeterlilik ölçeğine ilişkin cronbach alpha değeri (0,913)'tür. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, 10 maddelik ölçeğin KMO değerinin (0,923) ve küresellik derecesinin (bartlett's test: 1365,168 ve $p=0,000$) anlamlı olduğu belirlenmiştir. Öz yeterlilik ölçeğine uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, elde edilen faktör toplam varyansın %56,63'ünü açıklamaktadır. Akabinde doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve analiz sonucunda hiçbir maddenin regresyon yükünün 0,50'nin altında olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte 10 maddeden oluşan öz yeterlilik ölçeğine yapılan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin uyum indekslerinin tamamının (CMIN/DF: 2,652; GFI: 0,933; AGFI: 0,889; NFI: 0,937; IFI: 0,960; TLI: 0,945; CFI: 0,959; RMSEA: 0,081; RMR: 0,035; SRMR: 0,0452) kabul edilebilir aralıkta olduğu belirlenmiştir.

5. BULGULAR

Tablo 1'de öğrencilere ilişkin demografik bilgilere ve bu bilgilerle ilgili istatistikî sonuçlara yer verilmiştir.

Tablo 1: Demografik Özelliklere İlişkin İstatistikî Sonuçlar

Değişkenler	Kategori	f	%	Değişkenler	Kategori	f	%
Cinsiyet	Kadın	160	64	Medeni Durumunuz	Evli	0	0
	Erkek	90	36		Bekar	250	100
İş deneyiminiz oldu mu?	Evet	192	76,8	Bölümünüzü isteyerek mi seçtiniz?	Evet	182	72,8
	Hayır	58	23,2		Hayır	68	27,2
Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?	İlk	87	34,8	Ailenizde ticaretle uğraşan var mı?	Evet	72	28,8
	Son	87	34,8		Hayır	178	71,2
	Diğer	76	30,4				

Tablo 1. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin 160'ı kadın ve 90'ı erkek olup, çoğunluğu kadınlardan (%64) oluşmaktadır. Medeni duruma bakıldığında katılımcıların %100'ünün bekâr olduğu görülmüştür. Katılımcılara sorulan iş deneyiminiz oldu mu sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğu (%76,8)'i evet yanıtını vermiştir. Bu sonuçta staj zorunluluğu olan bölümler etkili olmuştur. Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz sorusuna %34,8'i ilk, %34,8'i son ve %30,4'ü diğer cevabını vermiştir. Bölümünüzü isteyerek mi tercih ettiniz sorusuna ankete katılan öğrencilerin %72,8'i evet isteyerek seçtim yanıtını verirken, %27,2'si hayır cevabını vermiştir. Ailenizde ticaretle uğraşan biri var mı sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu %71,2'si hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 2'de değişkenlere ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve korelasyon ilişkileri verilmiştir.

Tablo 2: Değişkenlerle İlgili Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Korelasyon İlişkileri

	Ortalama	Standart Sapma	İşsizlik Kaygısı	Girişimcilik Niyeti	Proaktif Kişilik	Öz Yeterlilik
İşsizlik Kaygısı	3,531	0,7445	1			
Girişimcilik Niyeti	3,775	0,9222	0,173**	1		
Proaktif Kişilik	4,007	0,6317	0,170**	0,563**	1	
Öz Yeterlilik	3,932	0,6839	0,080	0,411**	0,514**	1

Çalışmada yer alan değişkenlere ilişkin korelasyon katsayıları ortalamalar ve standart sapmalar Tablo 2'de gösterilmiştir. Korelasyon katsayıları incelendiğinde işsizlik kaygısı ile girişimcilik niyeti arasında ($r=0,173^{**}$), işsizlik kaygısı ve proaktif kişilik ($r=0,170^{**}$) arasında pozitif yönlü, anlamlı ve zayıf ilişki görülürken; işsizlik kaygısı ve öz yeterlilik ($r=0,080$) arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Girişimcilik niyeti ve proaktif kişilik ($r=0,563^{**}$), girişimcilik niyeti ve öz yeterlilik ($r=0,411^{**}$) arasında anlamlı ve pozitif yönlü orta şiddetli ilişki olduğu görülmüştür. Aynı şekilde proaktif kişilik ve öz yeterlilik arasında ($r=0,514^{**}$), pozitif yönlü, anlamlı ve orta şiddetli ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmanın değişkenlerinin ortalamalarına bakıldığında işsizlik kaygısının (3,531) girişimcilik niyetinin (3,775) proaktif kişiliğin (4,007) ve öz yeterliliğin (3,932) ortalamalarının yüksek sayılabilecek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre araştırmaya katılan öğrenciler için işsizlik kaygısı yaşamalarına rağmen proaktif kişilik ve öz yeterlilik algılarının yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin girişimcilik niyeti içinde oldukları da söylenebilir.

Tablo 3'te değişkenlere ilişkin regresyon sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3: Regresyon Sonuçları

Proaktif Kişilik						
Değişkenler	β	SH	T	P	EDGA	EYGA
İşsizlik Kaygısı	0,145	0,053	2,723	0,007	0,040	0,249
Girişimcilik Niyeti						
Değişkenler	β	SH	T	P	EDGA	EYGA
Proaktif Kişilik	0,802	0,078	10,334	0,000	0,649	0,955
İşsizlik Kaygısı Doğrudan Etki	0,098	0,066	1,486	0,025	0,032	0,227
İşsizlik Kaygısı Toplam Etki	0,214	0,078	2,758	0,006	0,061	0,366
			β	SH	EDGA	EYGA
Proaktif Kişiliğin Aracı Etkisi			0,116	0,063	0,003	0,245
Değişkenler	β	SH	T	P	EDGA	EYGA
Öz Yeterlilik x Girişimcilik Niyeti	0,207	0,083	2,507	0,013	0,044	0,369
			β	SH	EDGA	EYGA
Öz Yeterliliğin Düzenleyici Etkisi			0,102	0,057	-0,002	0,222

Not: (n=250) EDGA: En düşük güven aralığı, EYGA: En yüksek güven aralığı

Bu çalışmada Wampold ve Freund'un (1987) geliştirdiği hiyerarşik regresyon analizi ile hipotez 1, hipotez 2 ve hipotez 4 test edilmiştir. Hipotez 3 ve hipotez 5'i test etmek için Hayes (2013) tarafından geliştirilen SPSS Macro analiz programından yararlanılmıştır. Bu araştırmada Bootstrap yöntemi kullanılmıştır. Çünkü Bootstrap yöntemi Baron & Kenny'nin (1986) yönteminden ve Sobel testinden daha güvenilir kabul edilmektedir (Gürbüz, 2021; Hayes, 2018). Bu araştırmada model 5 kullanılmış ve bootstrap tekniği ile 5000 yeniden örneklem seçilmiştir. Hipotezler desteklenirken Bootstrap yönteminden yararlanılırsa hipotezlerin kabul edilmesi için %95 güven aralığındaki değerler sıfır (0) olmamadır (Gürbüz, 2021).

Tablo 3.'te regresyon sonuçları verilmiştir. Hipotez 1'de işsizlik kaygısının girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu iddia edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda işsizlik kaygısının girişimcilik niyeti üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır (b=0,098; p = 0,025). Bu sonuca dayanarak hipotez 1 desteklenmiştir. Hipotez 2 ile proaktif kişiliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu iddia edilmiştir. Analizler sonucunda proaktif kişiliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu anlaşılmıştır (b=0,802; p = 0,000). Bu sonuçla birlikte hipotez 2 kabul edilmiştir. Değişkenler arasında anlamlı ilişki olduğu için akabinde aracılık etkisine bakılmıştır.

Araştırmada hipotez 3 ile işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide proaktif kişiliğin aracı rol üstleneceği iddia edilmiştir. Araştırmanın modeline proaktif kişilik aracı olarak eklendiğinde, işsizlik kaygısının girişimcilik niyetine etkisinde proaktif kişiliğin aracılık rolünün olduğu saptanmıştır (b= 0,116). Hipotez 3'ün tam olarak desteklenmesi için Bootstrap değerlerine bakılmıştır. Sonuçlar dolaylı etkinin anlamlı olduğunu göstermiştir ([0,003- 0,245]). Bu sonuçlara dayanarak hipotez 3 desteklenmiştir. Etki büyüklükleri yorumlanırken 0,01'e yakın ise düşük etki, 0,09'a yakın ise orta etki ve 0,25'e yakın ise yüksek etki olduğu ifade edilir (Gürbüz, 2021). Bu bağlamda araştırma modelindeki aracılık etkisinin orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Araştırmada hipotez 4'te öz yeterliliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olacağı iddia edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda öz yeterliliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif yönlü anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır ($b=0,207$, $p=0,013$). Bu sonuca göre hipotez 4 desteklenmiştir.

Araştırmada hipotez 5 ile işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide öz yeterliliğin düzenleyici rol üstleneceği iddia edilmiştir. Ancak işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide öz yeterliliğin düzenleyici rolü olmadığı tespit edilmiştir ($b= 0,102$; $[-0,002- 0,222]$). Bu sonuca göre hipotez 5 reddedilmiştir.

Hipotezlerin kabul ya da reddine ilişkin sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir. Geliştirilen beş hipotezden biri reddedilirken dördü kabul edilmiştir.

Tablo 4: Hipotezlerin Kabul ya da Reddi Tablosu

No	Hipotezler	B	P	EDGA	EYGA	Kabul Red
H1.	İşsizlik kaygısı girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir.	0,098;	0,025	-	-	Kabul
H2.	Proaktif kişilik girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir.	0,802	0,000	-	-	Kabul
H3.	Proaktif kişilik işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide aracı role sahiptir.	0,116	-	0,003	0,245	Kabul
H4.	Öz yeterlilik girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahiptir.	0,207,	0,013	-	-	Kabul
H5.	Öz yeterlilik işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide düzenleyici role sahiptir.	0,102	-	-0,002	0,222	Red

6. SONUÇ

Bu araştırmanın ilk amacı İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi son sınıfta okuyan öğrencilerin yaşadığı işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Ayrıca bu ilişkide proaktif kişiliğin aracı ve öz yeterlilik algısının düzenleyici rolünü tespit etmektir. Bu araştırmanın İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılmasının nedeni; bu öğrencilerin aldıkları eğitimin girişimcilik fikrini teşvik etmesi ve okulu bitirince işsiz kalma ihtimalinden dolayı kaygı yaşamalarıdır. Bu kapsamda NHBVÜ İİBF son sınıf öğrencilerine yaşadıkları işsizlik kaygısını ve bu durumun onları girişimciliğe itip itmediğini ölçen anket uygulanmıştır. Ayrıca bu anketle öz yeterlilik algıları ve proaktif kişilikleri de ölçülmeye çalışılmıştır.

Yeni bir işe girişmek, hem cesaret hem de bireyin yeteneklerine güvenmesini gerektiren riskli ve zorlu bir görev olduğundan, öz yeterlilik kavramı girişimcilik araştırmalarında çok kullanılmıştır. (Campo, 2011; Elnadi ve Gheith, 2021; Santos ve Liguori 2019). Bir kişinin pazardaki fırsatları tespit etmesi ve bu fırsatlara hızlı bir şekilde yanıt vermesi için proaktif olması gerekir. Bu nedenle, proaktif kişiliğe sahip bireylerin, yeniliği teşvik ettiği ve problemlerle başa çıkmada daha az zorlandığı için girişimcilik niyetinin önemli bir belirleyicisi olduğu önceki araştırmalarda vurgulanmıştır (Bateman ve Crant, 1993; Kumar ve Shukla 2022). Çalışmanın sonuçları da, girişimcilik alanında kariyer yapmaya karar verirken proaktif kişiliğin etkili olduğunu desteklemektedir.

Literatür taramasından yola çıkılarak öğrencilerin yaşadığı işsizlik kaygısının girişimcilik niyeti üzerinde etkisinin olacağı öngörülmüştür. Ayrıca bu ilişkide proaktif kişiliğin aracı ve öz yeterliliğin düzenleyici rol oynaması beklenmiştir. Literatürden yola çıkılarak işsizlik kaygısının girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinde proaktif kişiliğin aracı ve öz yeterliliğin düzenleyici rolünü gösteren bir model geliştirilmiştir. Literatürden yola çıkılarak geliştirilen bu modelle farklı bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır.

Hipotezler test edilmeden önce değişkenler arasındaki korelasyon ilişkisine, değişkenlerin ortalamalarına ve standart sapmalarına bakılmıştır. Araştırmanın değişkenlerinin ortalamaları incelendiğinde işsizlik kaygısının, girişimcilik niyetinin, proaktif kişiliğin ve öz yeterliliğin ortalamalarının yüksek sayılabilecek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuç neticesinde araştırmaya katılan öğrencilerin işsizlik kaygısı yaşadığı ve girişimcilik niyeti içinde olduğu söylenebilir. Ayrıca bu öğrencilerin proaktif kişilik ve öz yeterlilik algılarının yüksek olduğu söylenebilir.

Korelasyon katsayıları incelendiğinde işsizlik kaygısı ile girişimcilik niyeti arasında işsizlik kaygısı ve proaktif kişilik arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki görülürken; işsizlik kaygısı ve öz yeterlilik arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Girişimcilik niyeti ve proaktif kişilik, girişimcilik niyeti ve öz yeterlilik arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Proaktif kişilik ve öz yeterlilik arasında, pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmanın ilk sorusu, işsizlik kaygısının girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini belirlemeye yöneliktir. Analizler sonucunda, işsizlik kaygısının girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu (Tablo3 bknz) anlaşılmıştır. Dolayısıyla işsizlik kaygısı artan öğrencilerin girişimci olmak gibi bir niyetleri olduğu söylenebilir. Elde edilen bu sonuç literatürde Karcioğlu ve Balkaya (2018), Kutlu vd. (2019), Falco ve Haywood (2016), Akyüz ve Durmuş (2022) gibi çalışmaları destekler niteliktedir.

Araştırmanın ikinci sorusu, proaktif kişiliğin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. Yapılan analizler sonucunda proaktif kişiliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla proaktif kişiliğe sahip öğrencilerin yeni bir iş kurma konusunda daha cesur olacakları söylenebilir. Araştırmanın üçüncü sorusu ise işsizlik kaygısının girişimcilik niyetine etkisinde proaktif kişiliğin aracı rolünün belirlenmesidir. Yapılan analizler sonucunda proaktif kişiliğin aracı rolü olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar literatürde Luo vd., (2022), Cai vd., (2021), Mustafa vd., (2016) gibi araştırmaları destekler niteliktedir.

Araştırmanın dördüncü sorusu öz yeterliliğin girişimcilik niyeti üzerindeki etkisini belirlemeye yönelikken; beşinci sorusu işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide öz yeterliliğin aracı rolünü belirlemeye yöneliktir. Yapılan analizler sonucunda öz yeterliliğin girişimcilik niyeti üzerinde pozitif etkisi olduğu bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar literatürde Elnadi ve Gheith, (2021), Boyd ve Vozikis (1994), Neneh, (2022), Şahin vd., (2019) gibi araştırmaları destekler niteliktedir. Ancak analiz sonuçları işsizlik kaygısı ile girişimcilik niyeti arasında öz yeterliliğin düzenleyici rolü olmadığını göstermiştir.

Araştırmanın verileri maliyet ve ulaşılabilirlik nedeniyle sadece Nevşehir ilinden toplanmıştır. Dolayısıyla araştırmanın örneklemini NHBVÜ İİBF son sınıf öğrencileri ile sınırlıdır. Bu sebeple araştırmanın sonuçlarının genellenebilmesi için çalışmanın farklı üniversitelerde de yapılması önerilmektedir. Ayrıca öğrencilerin yaşadığı işsizlik kaygısının daha kapsamlı olarak değerlendirilmesi için farklı değişkenler de araştırma kapsamına alınabilir. Örneğin öğrencilerin yaşadığı işsizlik kaygısı ile girişimcilik niyeti arasındaki ilişkide girişimcilik eğitiminin aracı rolüne bakılabilir. Öğrencilerin aldıkları girişimcilik dersleri onların işsizlik kaygısını azaltıyor mu? Girişimcilik niyetlerini artırıyor mu? gibi sorulara yanıt aranabilir.

KAYNAKÇA

- Anwar, G., ve Abdullah, N. N. (2021). Inspiring Future Entrepreneurs: The Effect Of Experiential Learning On The Entrepreneurial İntention At Higher Education. *International Journal of English Literature and Social Sciences*, 6.
- Akın, A., Abacı, R., Kaya, M., ve Arıcı, N. (2011). Kısaltılmış Proaktif Kişilik Ölçeği'nin (KPÖ) Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. In *ICES11 International Conference on Educational Sciences*, June 22(25).
- Akyüz, A. M., ve Durmuş, İ. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Hayatlarını Anlamlandırmada İşsizlik Kaygısı, Kariyer Hedefi ve Kişisel Gelişim Değişkenlerinin Rolü. *Journal Of Management And Economics Research*, 20(2), 23-53.
- Barba-Sánchez, V., Mitre-Aranda, M., ve del Brío-González, J. (2022). The Entrepreneurial İntention Of University Students: An Environmental Perspective. *European Research on Management and Business Economics*, 28(2), 100184.
- Baron, M. ve Kenny, D. A. (1986). The Moderator-Mediator Variable Distinction In Social Psychological Research: Conceptual, Strategic And Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Bateman, T.-S. ve Crant, J.-M. (1993). The Proactive Component of Organizational Behaviors: A Measure and Correlates. *Journal of Organizational Behaviors*, 14, 103-118. <https://doi.org/10.1002/job.4030140202>
- Bordea, E.; Manea, M. Ve Pellegrini, A. (2017). Unemployment And Copying With Stress, Anxiety, And Depressions. *Czech J. Soc. Sci. Bus. Econ.* ,6, 6-14.
- Boyd, N. G., and G. S. Vozikis. 1994. "The Influence of Self-Efficacy on the Development of Entrepreneurial Intentions and Actions." *Entrepreneurship Theory and Practice*, 63-77.
- Buil, I., Martínez, E., ve Matute, J. (2019). Transformational Leadership And Employee Performance: The Role Of İdentification, Engagement And Proactive Personality. *International Journal Of Hospitality Management*, 77, 64-75.
- Cai, L., Murad, M., Ashraf, S. F., ve Naz, S. (2021). Impact Of Dark Tetrad Personality Traits On Nascent Entrepreneurial Behavior: The Mediating Role Of Entrepreneurial İntention. *Frontiers of Business Research in China*, 15(1), 1-19.
- Campo, J. L. M. (2011). Analysis Of The Influence Of Self-Efficacy On Entrepreneurial Intentions. *Prospectiva*, 9(2), 14-21.
- Çakıroğlu, K. I., ve Öztürk, A. (2020). Mağaza Kişiliği Ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Geçerlilik Ve Güvenirliği. *Business & Management Studies: An International Journal*, 8(5), 4273-4299.
- Çalık, A. (2016). Nepotizimin Örgütsel Sessizlik Üzerine Etkisinde Öz Yeterlilik Algısının Rolü. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Erzurum (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Dağlar, H. (2021). Kişilik Özelliklerinin İşsizlik Kaygısı Üzerine Etkisi: Üniversite Mezunları Üzerine Bir Araştırma. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(44), 7638-7667.
- Dursun, S., ve Aytaç, S. S. (2009). Üniversite Öğrencileri Arasında İşsizlik Kaygısı. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), 71-84.
- Elnadi, M., ve Gheith, M. H. (2021). Entrepreneurial Ecosystem, Entrepreneurial Self-Efficacy, And Entrepreneurial İntention in Higher Education: Evidence from Saudi Arabia. *The International Journal of Management Education*, 19(1), 100458.

- Falco, Paolo, Haywood, L. (2016). "Entrepreneurship Versus Joblessness: Explaining The Rise in Self-Employment". *Journal of Development Economics*, 118, 245-265.
- Güney, A., ve Çelik, E. (2019). Sosyal Sermaye İle İşsizlik Kaygısı Arasındaki İlişki: Atatürk Üniversitesi İİBF Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *İstanbul İktisat Dergisi*, 69(1), 103-131.
- Gürbüz, S. (2021). Sosyal Bilimlerde Aracı, Düzenleyici Ve Durumsal Etki Analizleri. 2. Baskı Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. 3. Baskı Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hayes, A. F. (2018). Introduction To Mediation, Moderation, And Conditional Process Analysis Second Edition: A Regression-Based Approach. New York: The Guilford Press.
- Hossain, M. U., ve Asheq, A. A. (2020). Do Leadership Orientation And Proactive Personality Influence Social Entrepreneurial Intention?. *International Journal of Management and Enterprise Development*, 19(2), 109-125.
- Hu, R., Wang, L., Zhang, W., ve Bin, P. (2018). Creativity, Proactive Personality, And Entrepreneurial Intention: The Role Of Entrepreneurial Alertness. *Frontiers in psychology*, 9, 951.
- Hueso, J. A., Ja'en, I., ve Li'n'an, F. (2020). From Personal Values To Entrepreneurial Intention: A Systematic Literature Review. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 27(1), 205-230.
- Karabulut, A. T. (2016). Personality Traits On Entrepreneurial Intention. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 229, 12-21.
- Karcıoğlu, F., ve Balkaya, E. (2018). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı Ve Girişimcilik Niyeti İlişkisi: TRA1 Bölgesi Örneği. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 20(3), 95-120.
- Korkmazer, F. (2020). Üniversite Öğrencilerinin İşsizlik Kaygısı Algılarının İncelenmesi. *Business Economics and Management Research Journal*, 3(2), 141-152.
- Kumar, R., ve Shukla, S. (2022). Creativity, Proactive Personality And Entrepreneurial Intentions: Examining The Mediating Role Of Entrepreneurial Self-Efficacy. *Global Business Review*, 23(1), 101-118.
- Kutlu, Ş. Ş., Çetinbakış, M., ve Kutlu, M. (2019). Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı: Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Ekev Akademi Dergisi* 23 (78), 511-522.
- Liñán, F. ve Chen, Y. W. (2009) "Development and Cross-Cultural Application of a Specific Instrument to Measure Entrepreneurial Intentions" *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3):119-144.
- Luo, Y. F., Huang, J., ve Gao, S. (2022). Relationship Between Proactive Personality and Entrepreneurial Intentions in College Students: Mediation Effects of Social Capital and Human Capital. *Frontiers in Psychology*, 13, 861447.
- Mubarak, N., Khan, J., Yasmin, R., ve Osmadi, A. (2021). The Impact Of A Proactive Personality On Innovative Work Behavior: The Role Of Work Engagement And Transformational Leadership. *Leadership & Organization Development Journal*.
- Mustafa, M.J., Hernandez, E., Mahon, C. ve Chee, L.K. (2016). 'Entrepreneurial Intentions Of University Students In An Emerging Economy: The Influence Of University Support And Proactive

- Personality On Students' Entrepreneurial Intention', *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 8 (2) 162–179.
- Nart, S., ve Yıldırım, Y. T. (2021). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisinde Öz-Yeterlilik Algısının Aracılık Rolü Üzerine Bir Araştırma1. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetim Dergisi*, 10(1), 1-28.
- Neneh, B. N. (2019). From Entrepreneurial Alertness To Entrepreneurial Behavior: The Role Of Trait Competitiveness And Proactive Personality. *Personality and Individual Differences*, 138, 273-279.
- Neneh, B. N. (2022). Entrepreneurial Passion And Entrepreneurial Intention: The Role Of Social Support And Entrepreneurial Self-Efficacy. *Studies in Higher Education*, 47(3), 587-603.
- Piperopoulos, P., ve Dimov, D. (2015). Burst Bubbles Or Build Steam? Entrepreneurship Education, Entrepreneurial Self-Efficacy, And Entrepreneurial Intentions. *Journal of Small Business Management*, 53(4), 970-985.
- Santos, S. C., ve Liguori, E. W. (2019). Entrepreneurial Self-Efficacy And Intentions: Outcome Expectations As Mediator And Subjective Norms As Moderator. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 26(3), 400–415.
- Surat, A., & Ceran, D. (2020). Üniversite Öğrencilerinin İşsizlik Kaygısı. *ISPEC International Journal of Social Sciences & Humanities*, 4(3), 145-166.
- Şahin, F., Karadağ, H., ve Tuncer, B. (2019). Big Five Personality Traits, Entrepreneurial Self-Efficacy And Entrepreneurial Intention. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 25(6), 1188–1211. <https://doi.org/10.1108/IJEER-07-2018-0466>
- Şeşen, H., & Basım, H. N. (2012). Demografik Faktörler ve Kişiliğin Girişimcilik Niyetine Etkisi: Spor Bilimleri Alanında Öğrenim Gören Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 12(Özel), 21-28.
- Tayfun, A. N. T., ve Korkmaz, A. (2016). Üniversite Öğrencilerinde İşsizlik Kaygısı: Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma The Unemployment Anxiety Of University Students: A Research On Süleyman Demirel University Students. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 534-558.
- Travis, J., ve Freeman, E. (2017). Predicting Entrepreneurial Intentions: Incremental Validity Of Proactive Personality And Entrepreneurial Self-Efficacy As A Moderator. *Journal of Entrepreneurship Education*, 20(1).
- TÜİK İş Gücü İstatistikleri(2022). <https://data.tuik.gov.tr>. Erişim Tarihi: 19.01.2023.
- Wampold, B. E., & Freund, R. D. (1987). Use of Multiple Regression In Counseling Psychology Research: A flexible Data-Analytic Strategy. *Journal of Counseling Psychology*, 34, 372–382.
- Yasar, O. M., ve Turgut, M. (2020). Unemployment Anxiety Of Last Year College Students. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 15(1), 56-64.
- Yolcu, İ. U., ve Çakmak, A. F. (2017). Proaktif Kişilik İle Proaktif Çalışma Davranışı İlişkisi Üzerinde Psikolojik Güçlendirmenin Etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi*, 13(2), 425-438.

EXTENDED ABSTRACT

The Mediation Role Of Proactive Personality And The Moderating Role Of Self-Efficiency In The Effect Of Unemployment Anxiety Of University Students On Entrepreneurship Intention

1. Introduction

The relationship between unemployment anxiety and entrepreneurial intention has mostly been studied on university students (Karcioğlu & Balkaya, 2018; Korkmazer, 2020). Unemployment anxiety, which is common among university students, encourages them to become entrepreneurs. Personality traits and self-efficacy perceptions are effective for being an entrepreneur (Neneh 2022; Neneh, 2019). In addition to these, entrepreneurship trainings given to students in faculties encourage and guide students to choose entrepreneurship as a career. Thus, entrepreneurship courses given in faculties also increase the entrepreneurial intentions of young people (Kumar and Shukla 2022:2). Self-efficacy beliefs and proactive personality traits of students with unemployment anxiety will have an impact on their intention to start a new business.

2. Data Set and Method

514 senior year students of the NHBVU FEAS constitute the universe of the study. The sample was calculated as 220 with a 5% margin of error at 95% confidence limits (<http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>). An electronic questionnaire was sent to all students who formed the universe to be used in the research. 256 students responded to the questionnaires. However, 6 of these questionnaires were couldn't included to the study because they were in completed. The research continued with 250 questionnaires.

3. Empirical Findings

In hypothesis 1, it is claimed that unemployment anxiety has a positive and significant effect on entrepreneurial intention. Due to the results of the analysis, it was determined that unemployment anxiety had a significant and positive effect on entrepreneurial intention ($b=0.098$; $p=0.025$). Based on this result, hypothesis 1 was supported. With Hypothesis 2, it is claimed that a proactive personality has a positive and important effect on entrepreneurial intention. Due to the results of the analysis, it was understood that proactive personality has a positive and important effect on entrepreneurial intention ($b=0.802$; $p = 0.000$). With this result, hypothesis 2 was accepted.

In Hypothesis 3, it is claimed that a proactive personality will play a mediating role in the relationship between unemployment anxiety and entrepreneurial intention. When proactive personality was added to the model of the study, it was determined that proactive personality had a mediating role in the effect of unemployment anxiety on entrepreneurial intention ($b= 0.116$). Thus, hypothesis 3 was supported. In hypothesis 4 of the research, it is claimed that self-efficacy will have a positive and significant effect on entrepreneurial intention. As a result of the analysis, it was determined that self-efficacy had a positive and significant effect on entrepreneurial intention ($b=0.207$, $p=0.013$). According to this result, hypothesis 4 was supported.

In hypothesis 5 of the study, it is claimed that self-efficacy will play a moderating role in the relationship between unemployment anxiety and entrepreneurial intention. However, it was determined that self-efficacy did not have a moderating role in the relationship between unemployment anxiety and entrepreneurial intention ($b= 0.102$; $[-0.002 - 0.222]$). According to this result, hypothesis 5 was rejected.

4. Discussion and Conclusion

As a result of the analysis, it was understood that unemployment anxiety has a positive and significant effect on entrepreneurial intention. Therefore, it can be said that, as the unemployment anxiety of the students increases, their entrepreneurial intentions also increase. This result supports the work of authors such as Karcioğlu ve Balkaya (2018), Kutlu vd. (2019), Falco ve Haywood (2016), Akyüz ve Durmuş (2022).

As a result of the analysis, it was determined that a proactive personality has a positive and significant effect on entrepreneurial intention. Therefore, it can be said that students with a proactive personality will be more courageous in starting a new business. Additionally, it was determined in the research that a proactive personality has a mediating role in the relationship between unemployment anxiety and entrepreneurial intention. These results support studies such as Luo et al., (2022), Cai et al., (2021), Mustafa et al., (2016) in the literature. Finally, it was found out that self-efficacy has a positive effect on entrepreneurial intention. The results obtained support the studies in the literature such as Elnadi and Gheith, (2021), Boyd and Vozikis (1994), Neneh, (2022), Şahin et al., (2019). However, the results of the analysis showed that self-efficacy did not play a moderating role between unemployment anxiety and entrepreneurial intention.